Poštnina plačana v gotovini Štev. 44. V Ljubljani, v četrtek dne 3. novembra 1927. Leto VI.

PRAVICA

Glasilo krščanskega delovnega ljudstva

Izhaja vsak četrtek popoldne; v slučaju praznika dan poprej — Uredništvo: Ljubljana, Stari trg 2/I — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo || Posamezna številka Din 1·50 — Cena: za 1 mesec Din 5·-, za četrt leta Din 15·-, za pol leta Din 30·-; za inozemstvo Din 7·- (mesečno) — Oglasi po dogovoru || Oglasi, reklamacije in naročnina na upravo Jugoslovanske tiskarne, Kolportažni oddelek, Poljanski nasip št. 2 — Rokopisi se ne vračaje

Bodri in veseli!

Slovensko krščanskosocialno delavstvo je veselo, da je katoliška mladina z njim. Mi nismo edini samo v tem, da zavračamo današnjo kapitalistično kulturo, marveč stremimo tudi skupno za tem, da ustvarimo novo.

Ni res, da bi krščanski socializem hotel kakšno razredno kulturo. Razredno kulturo je ustvarila buržuazija. Ta kapitalistična kultura ustvarja gmotne in duhovne dobrine samo v korist nekaterim, sloni na dobičku enega samega razreda in veča njegovo gmotno blagostanje in uživanje s pomočjo usužnjevanja velike večine človeštva. Mi pa hočemo kulturo, katere bo v polni meri deležen vsak pošten ročni ali duševni delavec, ki ljudi ne bo ločevala, ampak združevala, ki se bo ustvarjala ob skupnem delu, ne pa ob robovanju mnogih in uživanju samo nekaterih, ki bo merila na blagostanje in duševno obogatenje vseh. To gotovo ni razredna kultura, ampak kultura vsega človeštva, ki veruje, pošteno dela in hoče po možnosti osrečiti vse in vsakogar; to je kultura, ki je edina vredna Bogu služečega človeka.

Zato je krščanski socialist veren človek in hoče, da bi vera bila čedalje globlja in odkritosrčnejša in da bi naše vsakdanje življenje v resnici vodila, ne pa da bi igrala v delanju in nehanju človeške družbe tako podrejeno in postransko vlogo kakor jo faktično danes. Če je kapitalistični buržuaziji vera ali le ceremonija, ali častitljiv ali zastarel običaj, ali potreba za delovne množice ali pa uteha tudi za imovitega človeka po razočaranju od uživanja prenasičenega in nezadovoljnega življenja, ali neka »uredba« kakor so uredba tudi druge naprave človeške družbe — je krščanska vera za nas najjačja gonilna sila življenja, vir delovanja, ki ne usiha, ampak neprestano narašča, klic k višjemu in popolnejšemu, ki ne umre sredi trušča tovarne, pridobitnega življenja ali računov pisarne, marveč nam nikoli ne da miru, da se naša duša ne poleni v topli mlakuži materialnih pridobitev in meščanske udobnosti.

Zato izpodjeda krščanski socializem kulturo kapitalizma prav ob njenih koreninah. Kajti mi hočemo delavca obvarovati poburžujenja tudi po materialističnem socializmu. Mi nočemo, da bi mesto enega razreda zavladal drugi, pa naj potem ta razred ostane sam ali pa rodi iz sebe drugega: komisarijatsko aristokracijo kakor n. pr. v sovjetski Rusiji. »Razred« je z našim verskim nazorom nezdružljiv pojem, ker potrjuje edino le sebe in vse prisvaja sebi samemu, izključujoč vse drugo. Razred je stvor kapitalistične, razdvajajoče, zgolj na koristi, ne na skupnosti ljubezni zgrajene družbe. Če premagamo razredno kulturo in pojmovanje, smo šele pripravili tla krščanski, človečanski, socialni kulturi bodočnosti. Potem se človek in človeštvo ali njega vladajoči in nevladajoči »razredi« ne bodo zadovoljili ob še takšnih gmotnih pridobitvah in užitkih ter se medseboj borili za njihovo izključno obvladanje, ampak jim bodo le s r e d s t v a za duhovni napredek vseh in vsakega, za etično povzdigo vsega človeštva, za uresničevanje božjega zamisla v vidnem in nevidnem stvarstvu. Potem ne bo središče in izhodišče kulture razred in razredne koristi, ampak č l o v e k, etično velik in versko globok človek.

Ljudje mladež radi sprašujejo, kakšno je tisto kraljestvo, ki o njem sanjate? Ali je mogoče ali ne? Ali se da o njem napisati kakšna knjiga? Ali se more dokazati kot resnično, udejstljivo? In če — kako ljudi organizirati, da se doseže? Ni treba! Pustimo se razvijati, stremeti, delati vsem silam, ki kipe in plemenito hočejo! Bodrimo jih in pomagajmo jim! Glavna njihova težnja je prava: ne samo napisane smernice življenju, ampak dejansko ustvarjanje tega življenja, ne površna, bolj po imenu krščanska kultura, ampak resnična preobrazba življenja v skupni ljubezni, ne socializem na papirju in programih, ampak resnično socialno misleče in čuteče duše!

Pozdravljena mlada srca, ki na tem resnično delate!

Političen pregled.

Minister za socialno politiko je dal na petkovi seji o stanovanjskem zakonu obširno pojasnilo, v katerem je poudarjal, da naj bi vsak delavec imel svoj lasten dom, v katerem bi v prostem času delal, kar bi hotel. Na periferiji mest naj bi se gradile kolonije delavskih in uradniških hiš. Da se to doseže, naj zida v prvi vrsti tisti, ki ima denar. V najkrajšem času se bo narodni skupščini predložil zakon o državni pomoči pri zidanju cenenih domov in stanovanj. Namen stanovanjskega zakona je, preprečiti deložacijo čez zimo in napraviti prehod v normalno stanje.

Narodna skupščina je stanovanjski zakon sprejela s 170 glasovi. Nadalje je narodna skupščina razpravljala o obtožnici radičevcev, ki so obtožili Vukičevića nasilij ob zadnjih volitvah. Razprava o tej obtožnici se bo nadaljevala v petek dne 4. novembra.

Radi praznika ni v Belgradu bilo pretekle dni nobenega posebnega življenja. Opozicija skuša intrigirati, da bi si zboljšala svoj slab položaj, v katerem se nahaja, ker so se pogajanja za demokratski blok razbila.

Racionalizacija in človeška delovna sila.

Človek je živi nosilec produkcije. Ohranitev njegove delovne sile je torej najvažnejša zahteva vsake racijonalizacije. Radi posledic pa se je to bistveno tudi tukaj docela prezrlo. Kapitalizem uvideva, da gornja trditev v celoti drži. Ali, ko je treba izvajati vsled tega konsekvence, noče kapitalizem o tem nič slišati. Vsaj nočemo delati krivice nikomur, racijonalizira se delo po mnogih obratih in tovarnah, postopa pa se tako, kot je pred več več tisoč leti izvedel delitev dela pri svojih tovornih živinčetih oni »modri« Aki-hel-Šira. Med tem ko je eno napenjal preko mere, je pustil drugo brez hrane, »da se odpočije«. Ko je čez nekaj časa utrudil prvo do smrti, je hotel drugo vpreči na isti način. Prišel je v hlev in se začudil, da tudi drugega živinčeta ni več pri življenju. Vsedel se je pred hlevom, jokal in tožil o težkih časih. Ali nas ne spominja ta pravljica nehote na sedanjost, ako primerjamo prekomeren delovni čas na eni in še vedno rastočo brezposelnost na drugi strani. Kaj je ves ta proces drugega kot uničevanje delovne sile, tako onih, ki delajo, kakor tudi tistih, ki so obsojeni v brezposelnost. Nezaslišano, ako pomislimo, da je še to edino pametno ureditev treba izsiliti z raznimi zakoni, za katerih izvajanje se je treba še leta in leta boriti, ker na merodajni strani ne najdejo upoštevanja.

Tehnične pripomočke se racijonalizira do najmanjših podrobnosti, dočim se z drugo delovno silo, kompliciranim »strojem« človekom ravna tako negospodarsko kot le mogoče. Njegove mišice in živce se napenja do preutrujenoutrujenosti in se mu ne da potem niti možnosti za obdržanje samega fizičnega organizma v dobrem stanju. Delovni čas in zaslužek sta torej kardinalni točki racionalizacije. Prekomeren, do preutrujenosti izveden delovni čas pomeni rapidno pojemanje gospodarskih moči. Nizek zaslužek, katerega posledica je nezadostno hranjenje, vpliva enako slabo. Oboje pa pomeni uničevanje najdragocenejše gospodarske energije. Izračunano je, da se pri za 10 odstotkov manjši množini hrane zmanjša delovna sila za 28 odstotkov. Pri 20 odstotnem znižanju za 55, pri 30 odstotnem za 83 in pri 36 odstotnem za 100 odstotkov, delovna sila se torej popolnoma zgubi, ostane le še neko nesmotreno vegetiranje do popolne — smrti. Da ostane človeška delovna sila vedno zmožna čim večje storitve, je torej za vsako urejeno gospodarstvo poglavitno. Posamezno podjetje more svoje zgodaj uničene delovne sile zamenjati z rezervo brezposelnih. Toda tudi to ima svoje meje in vse gospodarstvo uničujoča škoda tudi posameznemu podjetju ne prizanese dolgo, ampak ga nujno prej ali slej ruinira.

Kratkovidna in proti lastnim interesom naperjena je torej politika podjetnikov, delovni čas čim bolj podaljšati in zaslužek znižati. Kjer se zasleduje taka taktika, ostane racijonalizacija brezuspešna, da škodljiva, ker postavlja gospodarstvo pred nova vznemirjenja.

Stanovanjski zakon sprejet.

Pretekli teden se je v posebnem odboru, ki ga je izvolila narodna skupščina, obravnaval predlog stanovanjskega zakona, ki ga je izdelal minister dr. Gosar in ki ga je z že znanimi spremembami sprejel ministrski svet. V odboru sta se sprejeli samo dve spremembi in sicer k čl. 2, v katerem se pristojnost v stanovanjskih sporih prenaša na redno sodišče, se je sprejel dostavek, da vsaka stranka nosi svoje stroške. K čl. 6. pa zadnji odstavek, ki pravi, da ostanejo iz higijenskih razlogov neprimerna stanovanja še nadalje pod stanovanjskim zakonom, se je sprejel dodatek, da to velja, dokler se takšna poslopja ne postavijo v pravilno stanje.

V petek je prišel zakon kot nujni zakonski predlog pred narodno skupščino, kjer je podal minister dr. Gosar izčrpno poročilo, ki ga prinašamo v celoti.

Primitivni človek je živel in užival **naravo**, moderni pa se ločil od nje in se zaprl v mesta, industrijska središča, delavnice in zadušne trgovske lokale. Iz prirode, toplega solnca je postavljen med štiri zidove in tako mu je stanovanje postalo **najvažnejša življenjska potreba**, za katero izdaja na podlagi statistike petino, četrtino ali celo tretjino dohodka. Reakcija je tu. Odtod veliki moderni pokret, da človek svobodni čas preživi v naravi, da se v njej prerodi in ki, v kolikor ni pretiran, skriva v sebi veliko smisel lastnega doma. Danes ni toliko važno vprašanje domov kot stanovanj.

Minister poudarja, da ima n. pr. osemurni delavnik samo tedaj kak smisel, če more delavec v prostem času delati kar hoče in to je le tedaj zopet mogoče, če ima delavec **lastni dom**, v katerem živi miselno in družabno čisto drugače kot proletarec, ki tudi v najhujši revoluciji nima ničesar izgubiti in se radi tega rad proda najprevratnejšim idejam. Minister zavrača posnemanje **dunajske občine**, ki je gradila kasarne in se zavzema za angleški, holandski in nemški vzgled, da se na periferiji mest grade kolonije delavskih in uradniških hiš. Realizacija vseh teh projektov je stvar bližnje bodočnosti. Da se vendar doseže, povdarja minister svojo znano misel, da **zidaj v prvi vrsti tisti, ki ima denar.**

Druga misel pa je, da delodajalci, ki imajo zaposlenih več delavcev, se morajo brigati za to, da dobe **njihovi nastavljenci stanovanje.**

Minister noče preobremenjevati naše industrije. Gotovo pa je, podčrtava, da imajo delodajalci poleg izplačevanja mezde še druge dolžnosti; kajti delavci in nastavljenci so v največji meri tisti, ki pripomorejo do dobička.

Minister se sklicuje na svojo naredbo iz leta 1920., ki se žal vkljub temu, da je pozneje dobila zakonsko veljavo za vso državo, pri nas ni realizirala, pač pa so idejo kopirali in izvedli Čehi. Danes za tako akcijo ni danih razmer.

Minister opozarja dalje, da te stvari v danem trenutku, ko gre le za materijo stanovanjskega zakona, niso aktualne. Novi domovi so v prvi vrsti zadeve občinske politike, država pa naj daje ugodnosti in inicijativo.

Vsa ta vprašanja se v ministrstvu resno in stvarno proučavajo in že v prvi polovici novembra bo **v ministrstvu anketa**, na podlagi katere bo v najkrajšem času vladi in narodni skupščini predložen **zakon o državni pomoči** pri zidanju cenenih domov in stanovanj. Dr. Gosar opozarja, da nismo v normalnih časih. Povdariti je tudi, da so mnoge pokrajine v vojni strašno trpele, zato po vojni pomanjkanje. Ta pojav ni samo pri nas. Svoboda v razpolaganju s stanovanji je omejena n. pr. v Franciji, Nemčiji, Češkoslovaški.

Minister prehaja nato na našo stanovanjsko zakonodajo. Omenja zakone z dne 15. maja 1925 in 23. oktobra 1926, ki je zaščitil le državne uradnike in upokojence, duševne delavce, duhovnike, invalide, njihove vdove in rodbine, fizične delavce, uradnike samouprav in nameščence manjših industrijskih podjetij.

Minister poudarja, da ni tako hudo pomanjkanje stanovanj kot je aktualno vprašanje najemnin in da bi, če bi n. pr. samo v Belgradu bila vsa stanovanja zasedena, **bilo stanovanj v večini dovolj.** Problem je v najemnini.

Dalje našteva dr. Gosar delo ministrstev v tej smeri. Letos je vojno ministrstvo začelo in deloma že dovršilo za svoje osobje **134**, železniško samo v Belgradu **220** stanovanj, letos pa je vzelo posojilo v ta namen v višini 80 milijonov Din. Ministrstvo za soc. politiko ima 10 milijonov kredita za posojila državnim uradnikom pri gradbi lastnih domov. Država gre tudi z drugimi ugodnostmi stavbeni podjetnosti na roke.

Jasno je torej, da se približuje doba, ko bo nastopilo **svobodno razpolaganje s stanovanji.**

Nato našteva dr. Gosar glavne tri misli, ki so ga vodile pri sestavi zakona.

Preprečiti deložacije čez zimo. Napraviti prehod v normalno stanje. Kaznovati tiste, ki zakon izrabljajo in **prisiliti gospodarje hiš, ki ne odgovarjajo niti splošnim zdravstvenim in stavbenim predpisom**, da izvrše svojo nalogo. Sicer ostane stari zakon. Minister poudarja, da nudi zakon možnost avtomatičnega prehoda k normalnemu stanju. Zakon je **srednja pot.** Do sedaj veljavni stanovanjski zakon so izrabljali nekateri najemniki, ki so izrabljali stan. zaščito v spekulativne namene.

Že danes pa je gotovo, da bodo zakonske odredbe predloženega zakona po 1. maju 1928 izrabljali hišni posestniki.

Zato bo za tedaj potrebna nova regulacija. Za premotrivanje stanja je to nujno treba vedeti.

Dr. Gosar poudarja: izraz »konfuzni in boljševiški« zakon more rabiti le tisti, ki ga ali ni preštudiral, ali pa ga rabi iz principa. Minister ponavlja, da bi bil sprejel vsak boljši projekt, ki bi ne bil enostranski. Toda takega projekta ni bilo!

Zakon je bil nato po brezplodni debati opozicije, pri kateri se je zlasti odlikoval v praznem besedičenju socialistični poslanec Petejan, ki ga je postavil za govornika zemljoradniški klub, sprejet s 170 proti 76 glasovom.

Problem rudarskega zavarovanja.

V kako težkem in nevarnem položaju je rudarsko zavarovanje, je razvidno iz spomenice, ki jo je poslala Delavska zbornica, ki je tudi sicer podvzela vse mogoče korake, da bi se ta problem ugodno rešil — na vse poslanske klube v Belgradu. Spomenica se glasi takole:

Opr. št. 2353-27.

Velecenjeni gospod!

Pozivno na tukajšnji dopis št. 2068 z dne 29. septembra, v katerem opozarjamo na visoko pasivnost naše bratovske skladnice in na nujno potrebo, da se uredi rudarsko zavarovanje z novo uredbo, ki jo pripravlja Generalna direkcija za šume in rude, si usojamo obrniti Vašo pozornost ponovno na ta važen problem. K temu nas silijo ponovne urgence rudarskih organizacij in pa bojazen, da bi se uredilo rudarsko zavarovanje, kojega ureditev je izločena s finančnim zakonom iz neposrednega delokroga narodne skupščine, na tak način, da bi se rudarsko zavarovanje, ki je bilo pri nas že nad 40 let, če ne zadostno pa vsaj solidno, docela upropastilo.

Da dobite pravo predstavo o važnosti posameznih vprašanj, za katere tu gre, naj osvetlimo še enkrat posamezne probleme v številkah.

1. Prispevki so nezadostni tudi, ko bi rudarsko zavarovanje ne bilo potrebno sanacije.

Pred vojno je bil prispevek na zavarovanca za rudarja in podjetje 28.46, sedaj 255 Din, relacija je 1 : 8. Povprečna renta je bila pred vojno 287 K, sedaj 6.600 Din; relacija je 1 : 23.

Iz tega sledi, da je treba povišati prispevek na okrog 8 odstotkov za enako dobro in enako solidno zavarovanje, kakor smo ga imeli pred vojno, za 14 do 15 odstotkov na enako dobro, kakor se nam obeta po pravilniku iz leta 1925. Dejanski prispevek pa znaša 5 %.

2. Sanacija rudarskega zavarovanja.

Leta 1912. so znašali pokojninski skladi bratovskih skladnic toliko, da je odpadlo na vsakega zavarovanca na bivšem Štajerskem 762.20 K, na bivšem Koroškem 763.30 K, na bivšem Kranjskem pa 691.51 K.

Na okroglo 13.000 zavarovancev v Sloveniji je znašalo kapitalno kritje okrog 13.000 krat 700 K ali okrog 9,000.000 K. 9,000.000 K je danes enakih (1 : 14) 123 milijonov dinarjev.

Ta denar je danes za delavstvo skoro v celoti izgubljen. Največji del je dobila potom inflacije država, ki je vsled tega dolžna pri sanaciji rudarskega zavarovanja sodelovati.

Podjetniki so plačevali tekom vojne, zlasti pa med leti 1918 in 1925 v provizijski sklad smešno nizke svote. Cenimo, da bi morali vplačati pri pravilni valorizaciji njih prispevkov 25 milijonov dinarjev več, kakor so.

Podjetniki s plačevanjem izrednega prispevka za sklad za stare vpokojence pri sanaciji deloma sodelujejo, kar mora ostati tudi v bodoče.

Sedaj je položaj sledeč:

Pri redakciji uredbe so prevladovali popolnoma vplivi — države kot podjetnika in privatnih rudarskih podjetnikov.

Država kakor rudniška podjetja bi se rada vsakega sodelovanja pri sanaciji bratovskih skladnic otresla in prevalila bremena sanacije na delavstvo. V kolikor se poleg tega potreba sanacije negira in skuša rešiti rudarsko zavarovanje z rednimi 5 odstotnimi znašajočimi zavarovalnimi prispevki, so to poskusi, ki hočejo starostno zavarovanje rudarjev popolnoma upropastiti.

Ker rezerve 123 milijonov dinarjev, ki bi jo moralo naše rudarsko zavarovanje samo v Sloveniji imeti, ni, se stavljata dva problema.

Problem staroupokojencev.

Staroupokojenci so tisti, ki so bili upokojeni pred 1. januarjem 1926. Teh upokojencev je 1370, njih vdov 1316, njih sirot 812.

Rente teh upokojencev so padle na neznatne zneske. Glavni del njih pokojnin tvorijo draginjske doklade, ki so znašale leta 1924. skupno 4,444.933 Din. Te doklade krijejo sedaj podjetja, kojih prispevek za rudarsko zavarovanje je zvišan s tem za 2.80% zavarovalne mezde. To je urejeno za Slovenijo z zakonom o pokrajinskem skladu z dne 19. februarja 1922, št. 217 (Službene Novine« 142). Delavstvo zahteva, da pri tem ostane in da se doklade za staroupokojence regulirajo tako:

a) da ne bo dobil nihče manj kot sedaj. (Sedaj znašajo doklade — **upošteva se tudi potrebnost, ne samo članska leta okrog 200 Din mesečno.)**

b) Da dobi vsak valoriziran tisti znesek, do katerega bi imel po predvojnih zakonih pravico.

Podjetja delujejo na to, da bi se prevalila skrb za staroupokojence na delavstvo.

Problem nabiranja kritja za upokojence po 1. januarju 1925. Tisti, ki so se, ali se bodo upokojili po 1. januarju 1925, imajo za seboj priznana leta službe, za kritje njih rent pa ni denarja. To kritje je treba dobiti, kakor predlagamo v zadnjem dopisu, **z izvanrednimi prispevki države** in podjetij. (Mesto izrednih prinosov, bi imelo stati v izpreminjevalnem predlogu k čl. 147.: iz vanrednih prinosa.) Efekt tam predlagane sanacije bi bil za Slovenijo 1.5 do 1.8 milijona dinarjev letno, kar ni veliko, če upoštevamo ogromno valutno izgubo, ki so jo provizijske blagajne bratovskih skladnic utrpele. Pravično bi bilo, da nosi to izgubo predvsem država, ki se je z denarjem provizijskih blagajn v glavnem okoristila. Le ako bi bilo to docela brezizgledno, bi se moralo pritegniti tudi k tej sanaciji podjetnike.

Kakor razvidite, gre pri sanaciji rudarskega zavarovanja za obstoj stare že nad 40 let obstoječe socialne institucije in za rešitev 100 milijonskih vrednot, ki jih je vsled vojne delavstvo izgubilo.

Te številke Vam dokazujejo same, da gre tu za važno vprašanje, kateremu bodo posvetili vsi naši poslaniški klubi brez dvoma tisto pažnjo, ki jo zasluži.

Z odličnim spoštovanjem

Predsednik: **Melhior Čobal** l. r. Tajnik: **Filip Uratnik** l. r.

Jugoslovanska strokovna zveza.

Zveza tovarniškega delavstva.

Količevo. Da ima kapitalizem v svojih tovarnah, obratih in delavnicah nastavljenih vse polno plačanih priganjačev, ki imajo tudi nalogo, da spremljajo vsak korak delavcev, skrbno nadzorujejo vsako kretnjo in vsa dejanja delavstva tako v in izven obrata, je danes že vsakemu znano. Te ljudi navadno imenujemo plačane hlapce kapitalizma. Zanimivo je dejstvo, da ti ljudje ne postopajo vselej in proti vsemu delavstvu enako. Imamo take, ki samo del zaposlenega delavstva preganjajo in šikanirajo, dočim so drugemu delu delavstva iz gotovih ozirov celo naklonjeni. Imamo tudi take, ki prejemajo od delavcev gotovo nagrado, katero jim prinašajo delavci z namenom, da **pridejo** v večjo milost. Takih slučajev imamo prav mnogo v podeželskih podjetjih. Zato nam bo tudi jasno, da se skoro v vseh obratih nekateri delavci protežirajo, dočim se druge zapostavlja. Kapitalist (podjetnik) odnosno njegovi plačani hlapci pa se prizadevajo, da pridobijo čim več sličnih pomagačev tudi iz vrst delavstva samega. Na žalost moramo ugotoviti, da se jim to prav mnogokrat posreči. Take delavce, ki so se za judeževe groše, ali pa samo za par sladkih besed kapitalista, udinjali v nesramno denuncijantsko službo, imenujemo: delavske izdajalce. V Bonačevi tovarni na Količevem so zadnje čase, ko se je delavstvo pričelo potegovati za svoje pravice, tudi vpeljali izdajalsko službo in so baje za ta posel pridobili par delavcev. Imena teh za enkrat ne navajamo, ker delavstvo, kakor tudi že vsa okolica ve, kdo so ti delavci. Pribijemo pa že danes, da je bil eden od teh tako predrzen, da se je utihotapil v organizacijo z namenom, da bi igral dvolično vlogo ali kakor navadno pravimo »nož, ki na dva kraja reže«. Delavstvo tovarni prav nič ne zameri, ker se zaveda, da ji gre za to, da ubije organizacijo, tem bolj pa zamerimo tistemu, ki se je lotil nesramnega posla in hoče strahovati in denuncirati svoje sodelavce. Delavci Bonačeve tovarne bomo šli tudi preko tega naprej po začrtani poti, zahvaljujemo se pa tovarišu, da je pravočasno izdal svoje namene in nas s tem opozoril k obrambi. — Več delavcev.

Agitirajte za „Pravico“!

Strokovna zveza rudarjev.

Hudajama. Najbolj zatiran in v največji skrbi za svoj obstanek je danes rudar. Nikjer ni nobene zaščite. II. rudarska skupina, nekdaj zakonito zastopstvo delavcev-rudarjev, je v likvidaciji, ker delavski delegati nimajo nobene zaščite od rudarske oblasti, ter sploh ne morejo delovati. Pravilnik bratovske skladnice je slab in starostno zavarovanje, up predvsem starejših delavcev, v razpadu. Rudar je takorekoč z eno nogo na cesti. Ali je to človeka vredno življenje, če je vedno v strahu za svoj obstoj, v skrbeh, kako bo v bodoče preživel svojo družino? Vsak najmanjši slučaj, vsaka najmanjša napaka delavca, ki se je včasih ne da izogniti, je lahko povod odpusta iz službe. In če še to ne zadostuje, se grozi z redukcijo. So tudi slučaji, da se najboljšim delavcem grozi, da bodo ob najmanjšem prestopku odpuščeni. Ali je res Trboveljska premogokopna družba država v državi, da dela kar hoče in njeni uslužbenci delajo s poštenimi delavci, kar jim drago. Pridnost in poštenost tukaj ne velja nič, zvitost in hinavščina ima prednost. Kedaj se bode to izpremenilo?

Železničarski vestnik.

Vsem članom Prometne zveze, plačilnica Ljubljana, se naznanja, da se bo vršil dne 20. novembra t. l. ob 10 dopoldne v Rokodelskem domu, Komenskega ulica 12, ustanovni občni zbor skupine Prometne zveze Ljubljana, s sledečim dnevnim redom: 1. poročilo vodje dosedanje plačilnice; 2. volitev odbora; 3. slučajnosti. Ker pomenja ustanovitev skupine začetek dela Prometne zveze tudi v Ljubljani, pozivljam vse člane plačilnice, da se ustanovnega občnega zbora polnoštevilno udeleže ter pripeljejo s seboj tudi svoje tovariše. — Za plačilnico A. Burkeljc.

Stanovska zavednost železničarjev.

Mnogo se govori in piše o stanovski zavednosti. Dejstvo pa je, da se stanovska in strokovna zavednost skoro popolnoma nikjer ne udejstvuje in posledica tega je, da se železničarji ogibajo strokovnih organizacij in je le mali odsto-

I. D.:

Krekova skrb za delavska stanovanja.

»Lastni dom daje človeku samostojnost in svobodo.«
(Glasnik I, str. 18.)

Krek je sam rekel, da mu nobena njegova organizacija ni prizadejala toliko skrbi kakor skrb za delavska stanovanja, oziroma Slovensko delavsko stavbno društvo. To društvo ga je stalo mnogo noči brez spanja in sam se je pozneje izrazil, da bi ne bil prenesel teh težav, če bi ne bil iz tako trdne rodbine, da je njegov ded še s 70 leti plesal.

Če bi se vprašali, kdaj se je pričel Krek baviti z vprašanjem, kako bi se pomagalo delavcem do boljših stanovanj, bi morali reči, da pač takoj, ko je ustanovil svojo prvo delavsko organizacijo, Slov. kat. delavsko društvo (ustanovljeno 22. julija 1894). To društvo je začelo novembra istega leta izdajati svoje glasilo »Glasnik« in takoj v prvi številki, ki jo je brezdvomno skoro vso napisal Krek, imamo poseben pol strani obsegajoč člančič z naslovom: »Stanovanje«. Člankar razmišlja o tem, kako velikega pomena je za zdravje telesa in duše primerno stanovanje, in zaključuje:

»Dobra in prijetna stanovanja delajo družine vesele in zadovoljne; vsak rad ostaja doma pri svojih. Kar je za posameznika obleka, to je za družino stanovanje.«

Štiri tedne pozneje pa srečamo v listu že uvodnik z naslovom: »Stanovanja in delavci.« (Glasnik I, št. 3.) Kdo je članek napisal, tega ne vem; člankar ni podpisan. Nesporno pa je, kdo ga je inspiriral. Članek navaja ob sklepu tozadevno nemško literaturo (šest del), ki jo je pač poznal samo Krek. Člankar razmišlja o tem, kako silne težave povzroča delavcu baš skrb za stanovanje. Delavska stanovanja so zelo slaba in obenem draga. Koliko ljudi prebiva v vlažnih podzemeljskih stanovanjih! Nekoliko bolje imajo tisti, ki so v podstrešnih sobah, dasi jih tu pokori pozimi hud mraz, poleti pa neznosna vročina. Vsa rodbina prebiva v eni sami sobi, kjer biva in spi po 4—8 oseb, ako nimajo poleg tega še kakega najemnika, ki hodi k njim spat in plača za to par grošev na mesec, da more gospodar laže plačati stanarino. Kajti stanarina je visoka; dostikrat plačuje delavec tretjino zaslužka za stanovanje. Posledica nezdravih stanovanjskih razmer je bolehnost delavskih otrok; da tako stanovanje tudi v moralnem oziru ni brez nevarnosti, o tem ni treba niti posebej govoriti. Člankar pravi, da je sam stanoval nekaj časa v takem stanovanju, da se je o njem nekdo izrazil, da »če nič ne stane, je zelo drago«. Kje so vzroki temu stanju? Podjetniki spravijo s svojimi tovarnami ogromno ljudi na majhnem prostoru skupaj, za njih stanovanja se pa premalo brigajo. Tudi država, dežela in občina ne store v tem oziru svoje dolžnosti. Člankar se zavzema za to, da naj se v smislu okrožnice Leona XIII. omogoči delavcem in obrtnikom, da postanejo s časom **lastniki malih hišic.** Te hišice so v vsakem oziru mnogo bolj priporočljive nego velike stanovanjske delavske »kosarne«. Še slabše je, ako je takih »kosarn« več skupaj in prebivajo po vseh samo delavci. Kajti v takih hišah se delavci tako rekoč izobčijo iz ostale človeške družbe. Krek pa je vedno delal na to, da pridejo posamezni stanovi med seboj v čim tesnejše stike. In pri stanovanjskih »kosarnah« nima posamezna rodbina svojega vrta, najlepšega dela stanovanja! O vrtovih pri hišah je lepo zapisal Krek dober mesec pozneje (Glasnik I, št. 6): **»Vrtovi pri hišah so smrt — krčmam.«** V notici »Proti žganju« pripoveduje namreč Krek, da se je v Belgiji ustanovilo dobrodelno društvo, ki ima namen, delavcem dajati za užitek male vrtičke, kjer si morejo gojiti zelenjavo in cvetice. Preprost delavec je prosil predsednika tega društva, naj se da tudi njemu tak vrtič v najem, in sicer takole: »Dajte mi vrtič in rad se odpovem žganju.« Krek zaključi zopet: »To nas iznova potrjuje, da moramo z vsemi dovoljenimi sredstvi delovati, da se izpolni nasvet sv. očeta v okrožnici o delavskem vprašanju, naj se namreč vsakemu delavcu da priložnost, da si pridobi kaj svojega.«

Stanovanjsko vprašanje je postalo v Ljubljani posebno pereče po ljubljanskem velikonočnem potresu leta 1895. 25. avgusta 1895 je priredilo Slov. kat. delavsko društvo velik shod, ki se ga je po Glasnikovem poročilu (I, str. 163) udeležilo do 700 oseb. Na shodu se je razpravljalo predvsem o stanovanjskem vprašanju. Govoril je tudi Krek. Poročilo o njegovem govoru nas potrjuje v tem, da je vse tri poprej omenjene članke o stanovanjskem vprašanju napisal Krek sam ali pa jih vsaj inspiriral. Kajti v tem govoru je povedal Krek isto, kar vemo že iz dosedaj povedanega. Zahteval je, da »bi morala država skrbeti za ceni kredit delavskim stavbnim društvom, da bi si mogli (delavci) postaviti svoje lastne domove«.

Pri Kreku ni nikdar ostalo samo pri besedah. Prej nego je minulo leto, je bilo ustanovljenoo društvo z imenom »Dom delavskih stanov«. Pravila so bila potrjena 15. maja 1896. (Glasnik II, str. 105.) Društvo je imelo trojno nalogo: a) zgraditi prostore za katoliška delavska, obrtna in kmetijska društva; b) zgraditi skladišča in zadružne prodajalnice za obrtne zadruge; c) zgraditi skladišča in prodajalnice za kmetijske zadruge. (Dalje.)

tek železničarjev, ki so organizirani. Ako pogledamo v druge evropske države, beremo njih strokovno časopisje, vidimo, da je tam vse drugače, da je tam vsak posamezni organiziran, nele morda iz kakih osebnih koristi, ampak je tam izvršena že več let načelna organizacija. Vsak se zaveda ogromne važnosti strokovne organizacije in mi vsi vidimo, da se tam železničarjem godi mnogo bolje in da jih tudi uprava pri vseh vprašanjih upoštevajo. In pri nas? Enako načelo bi se tudi pri nas moglo izvajati, nele mogoče samo od strani Prometne zveze, ampak tudi od vseh ostalih železničarskih strokovnih organizacij. Prepričani smo, da se je enaka misel že marsikateremu železničarskemu voditelju porodila v glavi, toda žalibog, da taka misel navadno ni prišla v javnost in je bila že v kali udušena.

Marsikateri železničar, če ne rečemo ogromna večina, občuti to bridko posledico. Nehote nastaja vprašanje, kdo je tega kriv? Kdo je kriv današnjega nevzdržnega stanja železničarjev? To vprašanje je tako resno in velevažno, da ga ni mogoče prezreti. Največjo krivdo tega zla nosijo v prvi vrsti tisti, ki so v preteklih letih izdali železničarje in jih pustili v milost in nemilost pasti v roke kapitalizmu; v drugi vrsti pa zopet tisti, ki danes gledajo postrani strokovne organizacije in niso organizirani. Zato je nujno potrebno, da skušamo v železničarjih vzbuditi tisto zavest, da je le potom načelnih organizacij mogoče izvojevati naše pravice in da je strokovna organizacija tista sila, v katero naj zaupa članstvo in sleherni železničar. Nad vse žalostno pa je, da je danes zaupanje v lastne strokovne organizacije zelo majhno in da se pogosto slišijo izjave neorganizirancev, češ: »Bomo videli! Kadar boste kaj dosegli, se bomo pa pustili organizirati!« Te izjave in enaki pogovori v največji meri škodujejo organizaciji in splošnemu železničarskemu pokretu in tedaj tudi ni čuda, da je danes velika večina železničarjev tako kruto tepena. Vse take neorganizirance, ki podajajo enake izjave, vprašamo, kako si oni predstavljajo strokovno organizacijo? Kdo je strokovna organizacija? Po našem mnenju je organizacija celokupno članstvo in je vsakokratni odbor le predstavnik in izvršilec celokupne organizacije. Potrebno pa je, da ima odbor popolno zaupanje članstva, ker le tedaj lahko nemoteno izvršuje svoje posle, ker je v zavesti, da stoji za njim železna disciplina članstva.

Kako naj pa vse to odpravimo? Kako naj širimo našo stanovsko in strokovno zavest, nas bo morda marsikateri železničar vprašal? Odgovor temu ni težak. Ako se je to vprašanje z lahkoto izvedlo po drugih državah, ki danes stoje v tem vprašanju mnogo višje od nas, se da izvesti tudi pri nas. Treba je pa energičnega dela in pa povsem dobre volje in potrpljenja. V prvi vrsti in kar je najbolj važno, je, da se za nobenega železničarja, ki ni organiziran, ne zavzame nikdo in naj se ga prepusti popolnoma samemu sebi. To naj bi veljalo za organizacije kot celote in ravno tako za posamezne funkcijonarje in širše članstvo. Vsak organiziranec naj smatra, da je vsak neorganiziranec kriv v najobilnejši meri današnjega položaja. Torej proč od neorganizirancev, pustimo jih lastni usodi in ako se bo to načelo izvajalo v vseh krajih, bomo videli, da bomo uspeli in obenem prisilili neorganizirance, da se bo začel njihov krog zmanjševati. To načelo naj bi veljalo za železničarje brez razlike na politično in strokovno prepričanje, in videli bomo, da bomo dosedli ta najglavnejši uspeh.

Tedenske novice.

Konstituiranje ravnateljstva OUZD. Na prvi seji se je konstituiralo novo ravnateljstvo OUZD, kakor sledi: predsednik Mihael Krek, urednik; I. podpredsednik Anton Rojina, industrijec; II. podpredsednik Srečko Žumer, strojni stavec. V upravni odbor so bili izvoljeni: dr. Adolf Golija, tajnik Zveze industrijcev in Ošlak Josip, tiskar v Mariboru kot člana, kot namestnik pa Vinko Resman in Ivan Gajšek. — Rentni odbor: člani Andrej Semenič, Iv. Gajšek, Ivan Ogrin, Franc Ravnikar; namestniki pa Jože Gostinčar, Srečko Žumer, Miloš Hohnjec in Jernej Ložar. — Nadzorstvo: predsednik Mihael Rožanc, tiskarnar; podpredsednik Ivan Božič knjigovodja.

Samo predsodek je, če kdo misli, da iz rži ni kave. V tisočerih rodbinah uživajo Žiko brez primesi zrnate kave v popolno zadovoljnost. Žiko dobite v vsaki trgovini v rdečih zavitkih.

Za kamniške delavce. Med delavci na smodnišnici je novica, da se je posrečilo ministru Gosarju doseči odobrenje novih nabavk surovin, vzbudila veliko veselje, ker so bili že v strahu, da bodo prav za zimo brez dela in zaslužka. Pomoč je prišla ravno o pravem času. Gospod minister, ki ima silno razumevanje za delavca, je obljubil, da se bo tudi še nadalje po vseh močeh brigal za našo smodnišnico, da bo dela vedno dovolj in ne bo treba nikogar odpustiti.

Stavka pekovskih pomočnikov v Ljubljani. Pekovski pomočniki v Ljubljani se še vedno nahajajo v neizpremenjenem mezdnem gibanju. Spremenjen je položaj kvečjemu v toliko, ker so se pojavili stavkokazi v osebah raznih socialističnih voditeljev. Brez dvoma je to dejstvo stališče pomočnikov napram mojstrom poslabšalo toliko, da se ti še vedno branijo podpisati koletivno pogodbo, ki so jo predlagali pomočniki in ki je vseskozi socialno pravična.

Nov rudniški ravnatelj v Zabukovici. Za ravnatelja rudnika v Zabukovci je imenovan ing. Ferdinand Šinkovec.

Električne ure. V Ljubljani so se pretekli teden na raznih krajih montirale električne ure na važnejših cestnih križiščih. Vsekakor znamenje napredka.

Žalosten dogodek v Zagorju. V neki gostilni v Zagorju ob Savi je 25 letni Ljubljančan Oskar Kastelic ustrelil svoje dekle, 24 letno natakarico Ivanko Kleinovo iz Kranja, nato pa še samega sebe. Dekle so dobili že mrtvo, Kastelic pa je bil še živ in so ga prepeljali v ljubljansko bolnišnico. Vzrok dogodka je iskati najbrže v lahkomišljenem življenju.

Pazite na otroke! Med Hočami in Slivnico se je preteklo sredo igralo ob cesti več otrok, ki so se zabavali na ta način, da so skakali pred drvečimi avtomobili. Ko je pa privozil mimo neki osebni avto, je eden od dečkov skušal pred njim preskočiti cesto. Ker je bil prepočasen, ga je blatobran avtomobila zadel v glavo ter mu jo zdrobil. Deček je obležal na mestu mrtev.

Smrtna nesreča v Savinjski dolini. Posestnik Jurij Saveršnik iz Št. Petra v Savinjski dolini je peljal v petek voz slame iz Marije Reke. Sedel je še z nekim moškim in žensko na visoko naloženem vozu. Zavozil je tako nesrečno kraj ceste, da se je voz prevrnil v cestni jarek in pokopal vse tri pod slamo. Saveršnika so potegnili mrtvega izpod slame, dočim sta dobila oba druga ponesrečenca težke telesne poškodbe.

Zopet alkohol. V Gregovcih v bizeljski občini so fantje skrivaj pili v zidanicah svojih očetov. Domov grede so bili malo nadelani ter se sporekli samo zato, ker je eden od njih pred svojim domom malo zaukal. V boju pa jo je dobil Jože Kunst z nožem v prsa od svojega prijatelja. Kunst je v par urah izdihnil, morilec pa se je sam javil sodišču.

Nesreča. Francu Domanjki iz Kelevasi je mlatilnica zagrabila roko ter mu jo do rame zmečkala. Prepeljali so ga v bolnišnico, kjer so mu roko odrezali.

Škrlatinka je zelo razširjena v Zagrebu in bližnji okolici. Več oseb je že umrlo. V ponedeljek je ležalo v bolnišnici za nalezljive bolezni 110 oseb, obolelih za škrlatinko.

Težka nesreča v Zagrebu. V ponedeljek popoldne se je v Zagrebu na Horvačanski cesti pripetila težka nesreča. V tovarni za krtače je bil zaposlen 50 letni delavec Štefan Vincar. Ko je opravljal svoje delo, ga je naenkrat zagrabil stroj in pričel vrteti okoli. Ko so stroj ustavili, je Vincar obležal nezavesten in ves krvav. Prepeljali so ga v bolnišnico, kjer se bori s smrtjo.

Železniška nesreča v Hercegovini. V četrtek, 27. p. m. se je pripetila na progi med postajama Bradina in Brdjani železniška nesreča, ki je zahtevala dve človeški žrtvi. Most, narejen čez globok prepad, je bil poškodovan. Pri prevozu čezenj se je zlomila os pri enem vagonu, ki je skočil s tira in potegnil za seboj še šest vagonov z lokomotivo vred ter je vse skupaj padlo v globino. Da so mogli priti do ponesrečencev, so morali odmetati ves premog, ki ga je vozil vlak in pod katerim sta ležala mrtva dva sprevodnika. Kurjač je težko ranjen, a strojevodja je še v zadnjem trenutku skočil z lokomotive. Ves promet na progi je ustavljen.

Društvo diplomiranih babic. Mnogo članic se obrača na društvo z raznimi zadevami, a članarino niso še poravnale za leto 1927., temveč so zaostale s plačili kar dve, tri do štiri leta nazaj. Prosimo, da se vse članice, ki še niso poravnale članarino, čimpreje odzovejo.

Krekova mladina.

Lesce. V nedeljo, 23. oktobra dopoldne se je vršil v Lescah pri »Žagarju« I. redni letni občni zbor Krekove mladine v Lescah, ki je bil jako dobro obiskan. Z novim odborom na čelu bo podružnica krepko prijela za delo. Isti dan popoldne pa se je vršila proslava 10 letnice smrti dr. J. E. Kreka. Na sporedu so bile deklamacije, petje; govoril je tov. Hočevar iz Ljubljane in pa tov. predsednik Valland. Vsi govorniki in deklamatorji so želi burno odobravanje, Proslava je potekla v jako lepem razpoloženju. Člani in prijatelji smo se razšli z željo, da bi se take prireditve v domačem krogu še večkrat vršile.

Dopisi.

Kočevje. (Tekstilna.) Zvedeli smo da delajo na kočevski »tekstilni« delavci in delavke skupaj po 12 ur in to tudi ponoči. Treba bi bilo, da se napravi red. Saj se mlade moči že itak dovolj izsesavajo! Pomisliti je treba zlasti na mlada dekleta, ki delajo ponoči; in to pomešano med moškimi. Poglejte ta dekleta! Nekatera prihajajo po dve uri daleč, tam iz Male gore in še dalj. Ni čuda, da jih je sama bledica in bolezen, posledica pretežkega dela in prečutih noči. Ako je merodajnim faktorjem količkaj na tem, da se starost prične že v mladosti, naj se zganejo!

Kočevje. Občinske volitve so za nami. Udeležba je bila 85%, količnik je znašal 23. Izid: SLS 68 glasov (3 mandate), dr. Sajovic 259 (11 mandatov), Bauernpartei 208 (9 mandatov), demokrati 54 (2 mandata). Treba je pripomniti, da so dr. Sajovca podprli tudi socialisti in je njihov predstavnik celo med prvimi na tej listi. Poleg tega je treba povdariti, da je g. dr. Sajovic napel vse sile, ubral vse strune, samo da bi obdržal še županski stolec. Odtod pritisk na delavce vsepovsod. V zadnji številki »Nove samouprave« tolmači občinske volitve kot boj za zmago Nemcev ali Slovencev v mestu in donkišotsko slika objem Sokola (dr. Rajha), Orla (SLS) ter Südmarke (Bauernpartei) proti sebi. Na drugi strani pa je izdal list enodnevnico »Die Wahrheit«, kjer je nastavljal mreže za Kočevarje. No in konec? Čeravno je dr. Sajovic izlil na demokratske dezidente ves žolč, bo vendar zdaj vesel, če se mu ti pridružijo in mu tako pomagajo do (nedelavne) dela nezmožne večine 13 : 12. Stolec je torej preslab. Pripomniti je, da so se videli po mestu tudi vinjeni agitatorji. Kje se je neki točilo kljub prepovedi? — Z ozirom na to, da je bila borba proti že precej ukoreninjenemu režimu na občini težka, so se možje, ki so izrazili svoje neomajno zaupanje SLS, kaj junaško odrezali. — Kljub vsemu je moralo biti jasno, da ne gre tu boj le za krajevne interese, ampak tudi za to, da se uvede v občinski upravi več demokratičnosti, kar je podlaga boljšim časom tudi za Kočevje. — Zlepa ni najti nikjer tako čvrste, požrtvovalne čete, kakor tistih 68 možakarjev na listi SLK, ki so kljub vsemu manifestirali za poštenje in resno delo na občini na eni, ter za svoje čisto prepričanje na drugi strani. Tem 68 vztrajnim možem vsa pohvala! Socijaliste si pa velja zapomniti!

Eno leto prosvetnega dela za delavstvo.

Članstvo.

Do 1. oktobra je bilo vpisanih ravno 600 rednih članov, izmed teh 472 moških in 128 žensk. Po poklicih je 47 kovinarjev, 38 tipografov in knjigovezov, 37 krojačev, 27 mizarjev, 21 čevljarjev, 21 železničarjev, 13 brivcev, 5 pekov, 4 strojniki, 17 raznih strok, 26 vajencev, 49 nekvalificiranih, skupaj 305 delavcev. Privatnih nameščencev je 132, dijakov 96, raznih poklicev 67. Število delavcev v sorazmerju z drugimi ni zadovoljivo.

Po organizaciji jih pripada 262 Strokovni komisiji in »Svobodi«, 50 Krekovi Mladini«, 38 savezu grafičnih delavcev, 17 Narodni Strokovni zvezi, 6 raznim organizacijam in 2 Kmečko Delavski zvezi. Neorganiziranih je 225.

Delavske strokovne kulturne organizacije naj po teh številkah vidijo, kje šepajo.

Promet v čitalnici je lep in napreduje sorazmerno s knjižnico.

Prosvetni odsek Delevska zbornice hoče oživeti tudi Delavske knjižnice izven Ljubljane. V ta namen je izdal na vse organizacije posebne vprašalne pole. Kajti prava podpora je mogoča šele potem, ko imamo pregled o stanju vseh knjižnic.

Kolikor smo dobili odgovorov, imajo marksistične organizacije izven Ljubljane 19 knjižnic, Krekova Mladina 6 in Narodna Strokovna zveza 3 knjižnice. Nekatere knjižnice (Kamnik, Guštanj, Zabukovca i. dr. prav lepo uspevajo, večina pa preživlja krizo.

Prosvetni odsek bo vse moralno podprl, finančno pa potom letošnjih društvenih podpor. Tako bo prosvetni odsek postal tudi za vse slovenske knjižnice ne samo v Jugoslaviji, temveč tudi v inozemstvu. Celovška delavska zbornica se je n. pr. že obrnila na naš prosvetni odsek radi ustanovitve knjižnic med slovenskim delavstvom na Koroškem.

V Mariboru se pripravlja ustanovitev knjižnice po vzgledu ljubljanske.

Tečaji in predavanja.

Lani so se organizacije izven Ljubljane pritoževale, da prosvetni odsek posluje samo za Ljubljano. Seveda pa kritiki niso pomislili, da je prosvetni odsek razdelil 80.000 Din podpore društvom, katerih področje se razteza na celo Slovenijo. V drugih ozirih se je pa moral prosvetni odsek Delavske zbornice uveljaviti predvsem v Ljubljani kot središču Slovenije, nakar šele je mogel letos preiti tudi na pokrajino.

V Mariboru, Celju, Trbovljah, Črni, Mežici, na Jesenicah in v Tržiču — torej v glavnih industrijskih revirjih, je letos ustanovil prosvetne odseke, ki bodo v teh okrajih z moralno in finančno podpro prosvetnega odseka Delavske zbornice prirejali izobraževalne tečaje in skioptična predavanja za svoje delavstvo.

Po drugih krajih bodo pa posamezna društva prav tako s podporo prosvetnega odseka Delavske zbornice vršila isto izobraževalno delo.

Prosvetni odsek si je namreč tekom enega leta nabavil 233 serij raznih zanimivih skioptičnih predavanj z gotovim tekstom. Včlanjenim društvom in prosvetnim odsekom je poleg tega brezplačno na razpolago 10 skioptičnih aparatov, ki so skupaj s slikami stali ogromno vsoto, ki bi je posamezna društva ne zmogla. Poleg tega dobe društvene centrale izdatno denarno podporo, ki je prej niso imela.

Prosvetni odsek se je torej tekom enega leta razvil v vsesplošno kulturno matico vsega slovenskega delavstva. Z njegovo podporo se bo dvigalo in razcvetelo izobraževalno delo med vsem delavstvom. Koristi od tega bodo imele posamezne organizacije, kakor tudi celoten proletariat.

Socialni vestnik.

V Španiji je bil pred nedavnim časom izdan dekret o prepovedi nočnega dela žen. Odredba določa, da mora znašati nočni počitek med dvema delovnima dnevoma za vse osebe ženskega spola 12 ur. Pri hišno-gospodinjskih poslih udinjane osebe tu niso vključene. Nočni počitek mora obsegati čas med 9. uro zvečer in 5. uro zjutraj. V posebnih slučajih in pri ne več kot 50 dneh v letu se more nočni počitek skrajšati za eno uro. Pri poljskih delih in takih panogah gospodarstva, kjer se izdelki ali pridelki lahko pokvarijo, se more nočno delo oseb ženskega spola upeljati samo za dovoljeno kratko dobo. Za bolnišnice, sanitetne in dobrodelne ustanove se izda posebna odredba na istih temeljih. Določene so za kršitev teh do-

Najboljše in zato najceneje

kupite samo pri

Josipu Petelinc v Ljubljani

nogavice, rokavice, kravate, modno blago, volno, potrebščine za šivilje, krojače, čevljarje, toaletno blago, galanterijo, nahrbtnike, razne trakove, gumbe in lišp.

Na veliko! Na malo!

ločb tudi kazni, ki jih določajo nadzorne oblasti. Dohodki iz denarnih kazni se stekajo v fond za narodno dobrodelnost in se uporabljajo za delavstvo.

Razno.

Delavec — največji trpin. Italijanski delavec, ki ni vpisan v fašistovski sindikat, ne dobi službe. A če se tudi vpiše, pomeni to le — plačevati vsestranske pristojbine 5 lir izven tega še za »Krilo Italije« — zrakoplov, ki ga mora podariti državi vsaka pokrajina. Delavec pa ne dobiva redno niti plače, pač pa ima redne izdatke. Delavci na progi med Gorico in Prvačino ne dobivajo plače že več mesecev. Če pa le zahtevajo, dobe nekaj, a so odslovljeni. Delovodje delavce tepejo. Če se pritožiš, je edini uspeh pritožbe »sciavo« in odslovitev. Kapitalisti in podjetniki smejo delavce neusmiljeno izkoriščati!

Pred stavko železniških uslužbencev na Češkoslovaškem. Češkoslovaški železničarji so predložili železniškemu ministrstvu gotove zahteve glede reorganizacije službenih razmer. Te dni so pretresale združene železniške organizacije odgovor, ki so ga prejele od železniškega ministrstva. Delegati so ugotovili, da železniško ministrstvo ni dalo niti na eno zahtevo pozitivnega odgovora, vsled česar je vsako nadaljnje pogajanje nemogoče. Konferenca je sklenila, da bo o tem obvestila ministrskega predsednika in železniškega ministra.

Žalostna posledica socijalne bede. — Radi umora svojih gladnih otrok obsojen na smrt. Porotno sodišče v Hebu (Češkoslovaška) je obsodilo te dni delavca Heinzla, ki je umoril pred par meseci svoja dva otroka, na smrt na vešalih. Heinzel je pri obravnavi svoj čin priznal. S solzami v očeh, ihteč in jecljajoč je opisal vse podrobnosti: »Bil sem brez službe in brez sredstev, zato sem se napotil s svojima otrokoma v Ludic iskat dela. Ob robu gozda se je moj sin ustavil ter me plakajoč prosil, da naj mu dam jesti, češ, da je silno lačen. Silna beda, v kateri smo se nahajali, mi je stopila pred oči. — Razjokal sem se. Končno sem sklenil, da napravim konec vsaj trpljenju otrok. Zgrabil sem svojega sinčka za vrat ter ga zadavil. Nato sem zgrabil še hčerko ter jo prav tako zadavil. Obsodili me boste na smrt na vešalih: Nič za to: Zadavljen bom kot so bili zadavljeni moji otroci.« — Sodbo je vzel obtoženec popolnoma hladnokrvno na znanje.

Letala v policijski službi. Dunajska policija je bila opremljena z dvema letaloma, tretje se gradi. Aeroplani so nabavljeni v svrho, da bodo opazovali ob demonstracijah zbiranje in gibanje množic (seveda delavskih) ter javljali zadevne podatke potom radia.

Pet dni govoril. Nedavno se je vršilo v sedanjem glavnem mestu Turčije v Angori večdnevno zborovanje kemalistične ljudske stranke. Prvih pet dni je govoril njen predsednik Mustafa Kemal, ki je opisoval zgodovino Turčije po vojni. Pač vztrajen govornik.

Desetletnica ruske sovjetske republike. Te dni je preteklo 10 let, odkar so v Rusiji pregnali carja in ustanovili sovjetsko republiko. Ta dogodek so proslavili z velikimi svečanostmi, ki so se vršile po vsej Rusiji.

Velika nesreča na morju. V južnoameriških vodah med Batijo in Pernambucom se je pripetila pretekli teden velika nesreča. Italijanski parnik »Principessa Mafalda«, ki je bil na potu iz Genove v Rio de Janeiro, na čegar krovu se je nahajalo 980 potnikov in 230 mož posadke, se je potopil, Francoski parnik »Formosa« in pa angleški parnik »Avalon« sta rešila 720 oseb, vsi ostali so utonili.

Kača klopotača se ovila okrog otroka in ga usmrtila. V malem ameriškem mestu Julitte biva rodbina Gunn, katere posestvo se nahaja bolj na samem. Nedavno je gospa Gunnova kaznovala svojo neubogljivo triletno hčerko in jo zaprla v temno čumnato. Ta kazen je imela strahovite posledice. Otrok se je teme bal in je glasno jokal ter klical na pomoč, toda mati se zanj ni zmenila. Nenadoma pa je začula obupne klice na pomoč. Prestrašena mati je planila v čumnato in nudil se ji je grozen prizor. Okoli otrokovega vratu je bila ovita velika kača klopotača, a glavo je imela v otrokovih ustih. Dete je bilo že mrtvo. Kača ga je pičila v jezik in povzročila takojšnjo smrt. Kačo so ubili, toda nesrečna mati je zblaznela in so jo morali prepeljati v umobolnico.

NAJCENEJŠE IN SOLIDNO STE POSTREŽENI V TRGOVINAH

FRANC PAVLIN, LJUBLJANA, GRADIŠČE ŠT. 3

PODRUŽNICI: TRG TABOR ŠT. 4 BORŠTNIKOV TRG ŠT. 4.

Verska svoboda v Turčiji. Turško notranje ministrstvo je razglasilo, da je odslej vsak turški državljan upravičen, da si izbere sam konfesijo. Prestop iz ene vere v drugo je brez nadaljnega dovoljen.

Nove knjige.

Zgodovina protialkoholnega gibanja po vsem svetu, zlasti v Sloveniji. Ob petindvajsetletnici protialkoholnega gibanja med Slovenci spisal Anton Mrkun. Izdala »Sveta vojska« v Ljubljani. — Marljivi pisatelj nam je v letošnjem letu poklonil že tri knjige: »Alkoholno vprašanje«, kjer sistematično obravnava alkoholizem in njega obširne posledice, »Dinamit in antidinamit«, v kateri zavrača vse očitke in predsodke o alkoholu ter pregledno zgodovino protialkoholnega gibanja, ki nam jo nudi tretja knjiga. Prvi del knjige obravnava pregled gibanja od prvih početkov v starem in srednjem veku, razvoj protialkoholnega boja v Ameriki, kjer je boj privedel do prohibicije, ter v vseh večjih državah Evrope in ostalih delov sveta. Dasi je moral pisatelj štediti s prostorom, ker bi sicer knjiga postala še bolj obširna in predraga, vendar je snov tako jasno in pregledno razvrstil, da dobimo dober vpogled v razvoj tega važnega socialnega problema. Drugi del je posvečen zgodovini v naši ožji domovini, v Sloveniji. V posebnem poglavju obravnava naše alkoholno gospodarstvo ter nam oriše položaj vinogradnikov, viničarjev, pivovarske industrije, proizvajalcev žganja in špirita, gostilničarjev, trgovskih točilcev itd. Nato sledi statistika: Produkcija vina, sadjevca, piva, žganja itd. Iz s pomočjo uradnih podatkov pridobljene statistike je razvidno, da zapijemo Slovenci letno nad eno milijardo dinarjev! — Knjiga spada v vsako knjižnico, v vsako šolo, v vsako društvo, kajti je edina v slovenskem jeziku, ki obravnava zgodovino protialkoholnega gibanja. Knjiga se dobi pri »Sveti vojski« v Ljubljani, Poljanski nasip 10 in v vseh večjih knjigarnah.

Za kratek čas.

»Strokovno« mnenje. Pariški advokat je pripovedoval sledečo zgodbico. Na sodišče so poklicali sodnega zdravnika, naj preišče nekega mladega kaznjenca glede njegovega duševnega zdravja. Zdravnik mu ukaže, naj napravi pismen opis pretepa, radi katerega je bil zaprt. Ta poročilo napravi, zdravnik ga pregleda in sodniku izjavi, da ni niti dvoma o tem, da je kaznenec, pisec tega poročila, duševno manj vreden. Zagovornik tega »omejenca« je z grenkosladkim glasom pristavil: »To odločno mnenje je name učinkovalo zelo neprijetno. Ono poročilo sem sestavil namreč jaz, moj klijent ga je le prepisal in podpisal!

Na kolodvorski restavraciji. Gost: kako da dajete tako majhne porcije? — Natakar: Zato, da gosti ne zamudijo vlaka.

Kdo je novinec. Neka dama je sama šofirala avto in skoro povozila nekega moža. Pred sodiščem se je izgovarjala: »Vi ste krivi, jaz ne. Jaz že sedem let šofiram.« — »Oprostite!« odgovori poškodovanec, »tudi jaz nisem novinec. Že več kot petdeset let hodim peš.«

Vrednost denarja. Za 100 nemških mark dobiš 1355 Din, za 100 lir 310 Din, za 1 dolar 56.50 Din, za 100 francoskih frankov 223 Din, za 100 češkoslovaških kron 168 Din, za 100 šilingov 800 Din.

Kanarčki harcerji

na prodaj!

Ljubiteljem lepega petja, nudim večje število pristnih žlahtnih vrvivcev — (Wasserroller). Jamčim, da so zelo pridni in dobri pevci, pojejo tudi pri luči. Cena vrvivcev je od Din 200·— do Din 300·—, plemenskim samicam Din 50·— za kom. Ptič se pošlje tudi po pošti, ker jamčim, da pride ptič živ.

J. FAJON, gojitelj pravih harških kanarčkov, **Ljubljana, Hradeckega vas 74/I.**

Dne 6. t. m. ob 9. uri dopoldne se bo vršila v društvenem domu v Trbovljah krajevna skupščina I. delavskega konzumnega društva z običajnim dnevnim redom.

Na skupščino pride odposlanec iz Ljubljane. Vršile se bodo volitve krajevnih zaupnikov.

Dividenda (3 % popust) se bo izplačevala v vseh prodajalnah te zadruge začetkom prihodnjega meseca.

Franz Herwig — L. A.: 8

Sveti Boštjan iz predmestja.

Moderna svetniška legenda.

»Brat, do sita si se napil, in vsak požirek več le mukoma pospraviš. Nič se ti ne pozna, če spiješ pol steklenice manj in za to meni daš denar. Odkupiti moram nekega otroka. Sedaj ko sem ti to povedal, boš deležen večjega greha kakor je umor, če nisi voljan pomagati. V duši ti bo gorelo in cela povodenj vina ognja ne bo ugasila.«

Mladenič, oprt na naslonjalo udobnega stola je skušal govoriti in jecljal: »Kaj — kaj«, toda neka nezaslišana moč, ki je sevala iz Boštjanovih oči, ga je prisilila, da je povesil svoje oči; usta so se mu brez glasu odpirala in zapirala. Roka je zdrsnila, kakor prisiljena, v žep, prinesla venkaj denar in ga položila na mizo; Boštjan ga je vzel.

Ena deklet se je hotela smejati, toda istočasno se je njen skriti jaz pririnil na dan in rekla je z zelo tihim in ljubkim glasom: »Kakšen otrok pa je?«

Boštjan je odvrnil troje besedi; dekle je pomolčalo in iskalo v ročni torbici papir. »Umazan denar je«, je zamrmrala.

»O nikakor ne,« je zavrnil Boštjan, »tako čist je, da ga z veseljem poljubim«. Tako je storil. Uniformiran lakaj je pristopil in ga zapodil venkaj; smehljal se je in takoj odšel.

Ponoči je delal v vinogradu. Neredko so se norčevali iz njega. Nek policaj se je zanimal zanj; nek natakar in neka javna dekle sta se zanj potegnila; policaj je dolgo gledal za njim in stresel z glavo. Petsto mark je bila velika svota; Boštjan je čutil, da je ni lahko nabrati. Čez dan je delal pri cunjarju, zvečer je zopet odšel v vinograd Gospodov. Po treh nočeh mu je še manjkala skoro polovica vsote. Pozno, ko so ulice postajale tišje, je stal ob nekem vogalu; neka dekle je šla mimo, sprva ga je vabeče pogledala, šla potem v zadregi naprej, se vrnila in ga vprašala, česa pričakuje.

»Morda prav tebe,« ji je odvrnil Boštjan in razodel svojo stisko.

Dekle je visela na njegovih očeh s plamenečim pogledom; njen glas, od ponočnega življenja ves hripav, je bil mehak in sladak, ko mu je rekla, naj pride prihodnjo noč ob isti uri.

Boštjan je prišel; mala gruča deklet je molče obstala na strani, ko je znanka stopila k njemu in mu dala svoto, ki mu je manjkala.

»Kdo si ti?« je vprašala.

»Kristjan bi bil rad.«

»Ali moliš?«

»Za-te in za tvoje sestre.«

»Stori to!«

Dva fanta sta naglo prišla do Boštjana. Dekleta so zavpila, dve sta stekli. »Torej temu-le dajete denar«! je kričal eden fantov in hotel Boštjana zgrabiti. Ta pa je naenkrat z nadčloveško močjo prijel besnečo roko in jo pridržal, pri tem pa se je smehljal, kakor da prosi odpuščanja. Drugi je priskočil in s sklenjeno pestjo zamahnil; zadel je svojega tovariša, ki je zastokal. Boštjan je čutil, da Bog zahteva od njega, da ne sme tu nedelaven stati, in spravil se je na delo. Ko sta se fanta, sili njegovih suhljatih rok, ki so postale jeklene, umaknila, je glasno spregovoril:

»Dobro se zavedam, da po vajini pameti delam nekaj nespametnega, če rešim otroka, ki visi nad prepadom greha na eni sami nitki. Ker pa mi je Bog zapovedal, da tako storim, moreta odstopiti. Ker je On z menoj, sem močnejši kot vidva. Poberita se torej in premislita malo, kar sta doživela.« Njegova glava se je sevaje dvigala iz temne, njegove dvignjene roke, raz katere je obleka zdrsnila, so bile bele kot krila; ali ni bilo vse naokoli kakor sijaj? Fanta sta hitro sopla in obotavljaje se stala; končno je eden zamrmral: »Norec je!« in odšel; drugi ga je dohitel.

Boštjan je naglo stopal; počutil se je kakor himna, ki mogočno doni in zveni. Dekle je sledila kakor opilek magnetu. Ko je Boštjan zaprl vežna vrata, je obvisela zunaj na umazani kljuki in se je zdela sama sebi manj vredna ko prazen žakelj.

Naslednji dan je Boštjan materi odkupil otroka. Sprejela je denar s trdim smehom in ga skrila urno v predpasnik. V neki stranski ulici je prodajala dobrodušna ženska v pritlični kleti zelenjavo, tja je Boštjan zaenkrat spravil otroka. Ko se je vrnil v stanovanje in šel po stopnicah, je ondi stala mati in ga z divjim krikom vprašala, kam je odvedel njeno hčerko.

Za »Jugoslovansko tiskarno«: K. Čeč. Izdajatelj: Dr. Andrej Gosar. Urednik: Srečko Žumer.